

דף קמ"ז

מוטל במיטה נכסיך למי דומה שיש לו בן עכשיו שאין לי נכסי לפלו' הסובר שהולכים אחר אומדנא ושכיב מרע שנתן כל נכסיו אין מתנתו מתנה, שנתן מחמת שחשב שעומד למות. האם הוא רבי שמעון בן מנסיא או רבי שמעון שזורי. כעת שואלת הגמרא, מי שנה את מה ששנינו, היה חולה ומוטל במטה, ואמרו לו נכסיו למי?, ואמר להן דומה שאשתי מעוברת, עכשיו שאין אשתי מעוברת נכסי לפלוני. ונדע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת אין מתנתו מתנה. שאילו היה יודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת לא היה נותן.

שכ"מ שנתן והזכיר לשון 'דומה' האם הדברים נשנו כרבי שמעון בן מנסיא שהולך הולכים אחר אומדנא אף לחכמים אחר אומדנא ולא כחכמים? אומרת הגמרא, שהדברים נשנו אפילו כחכמים, מפני שכשאמר דומה הדין שונה. שהיה מקום לומר שלא אמר בדווקא 'דומה' ואין כל כך אומדנא דמוכה, והיא כשיטת רבי שמעון בן מנסיא ולא כחכמים. ולכן תירצו שאמר בדוקא, וכמו שהוא מפרש ותולה את מתנתו במיתת בנו דמי והיא דברי הכל.

מתנת שכי"מ שהיא מן התורה אמר רבי זירא בשם רב, לומדים את דין מתנת שכיב מרע מן התורה⁵⁰⁴, שקונה בדבור בלא קנין סודר⁵⁰⁵, מהכתוב: "וְהֵעֲבַרְתֶּם אֶת נַחְלָתוֹ לְבֵיתוֹ"⁵⁰⁶, יש לך העברה אחרת שהיא כזו, שהיא ברשות הבת בלא קנין והיא מתנת שכיב מרע. רב נחמן אמר בשם רבה בר אבוה שלומדים את דין מתנת שכיב מרע ממה שכתוב: "וְנָתַתֶּם אֶת נַחְלָתוֹ לְאֶחָיו"⁵⁰⁷, יש לך נתינה אחרת שהיא כזו, מתנת שכיב מרע.

ורב נחמן לא אמר שלומדים את דין מתנת שכיב מרע מ"וְהֵעֲבַרְתֶּם" מפני שהכתוב נדרש למה שרבי אמר בברייתא, ככולן נאמרה בהן נתינה וכאן נאמרה העברה, שאין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת, הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה⁵⁰⁷. ורבי זירא לא אמר שלומדים מ"וְנָתַתֶּם" מפני שכך הוא דרכו של הכתוב.

רב מנשיא בר ירמיה אמר שלומדים את דין מתנת שכיב מרע מהכתוב במלכים: "בְּיָמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לְמוֹת וְכוּ' צוֹ לְבֵיתְךָ כִּי מֵת אָתָּה וְלֹא תִחְיֶה" שצוואת שכיב מרע קונה. רמי בר יחזקאל אמר שלומדים את דין מתנת שכיב מרע מהכתוב

504 לא א' מן התורה דוקא שהרי ר' נ' עצמו סובר לקמן שאינה כשל תורה ועשאוה כשל תורה אלא היא אסמכתא בעלמא. תוס'.

505 כגון מצוה מחמת מיתה שפוסקים שאינו צריך קנין אפילו במקצת והוא שמת, או בשכיב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיור ומת. רשב"ם.

506 יש לומר שכל "והעברתם" ונתתם" הם מיותרים. רשב"ם.

507 והעברתם את נחלתו משבטו ע"י בתו שתיירשנו ושמה תינשא לאיש משבט אחר ותמות וירשנה. רשב"ם.

בשמואל "וְאַחִיתּוֹפֵל רָאָה כִּי לֹא נַעֲשְׂתָה עֲצָתוֹ וְכוּ' וַיֵּצֵא אֶל בֵּיתוֹ וַיַּחֲנֵק" שצואת
שכיב מרע קונה.

ג' דברים צוה אחיתופל שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו: א. אל תהיו במחלוקת.
את בניו ב. ואל תמרדו במלכות בית דוד. ג. אם יום טוב של עצרת

ברור, ואינו מעונן זרעו חטים, שיהיו מצליחים באותה שנה. ומר זוטרא אמר כלול
שנינו, מעורב בעננים. נהרדעי אמרו משמו של רבי יעקב לא ברור ממש, ולא
כלול ממש, אלא אפילו אם הוא כלול ורוח צפונית מנשבתו⁵⁰⁸ זה הוא ברור.

י"ט אחרון של חג אמר רבי אבא לרב אשי, אנו שנינו את סימני התבואות
צופים לעשן המערכה אם יצליחו אם לא, כדברי רב יצחק בר אבדימי⁵⁰⁹. שאמר
שבמוצאי יום טוב האחרון של חג הכל צופים לעשן המערכה. אם נטה כלפי צפון,
מפני רוח דרומית שמנשבת, העניים שמחים ובעלי בתים עצבים, מפני שגשמי
אותה שנה יהיו מרובים והפירות שבאוצרות מרקיבים, ומתוך שאינן יכולים
להשמר נמכרים בזול. נטה כלפי דרום, מפני שרוח צפונית מנשבת, העניים
עצבים ובעלי בתים שמחים, מפני שגשמי אותה שנה יהיו מועטים והפירות
משתמרים. נטה כלפי מזרח הכל שמחים, שרוח מערבית מנשבת ומביאה גשמים
במדה והפירות אינם מרקיבים. נטה כלפי מערב הכל עצבים, שרוח מזרחית
מונעת את הגשמים.

לבני בבל רוח מערבית קשה ולבני שואלת הגמרא ממה ששנינו בברייתא אחרת,
א"י מזרחית קשה רוח מזרחית לעולם יפה, מערבית לעולם קשה,

רוח צפונית יפה לחטים בשעה שהביאו שלישי⁵¹⁰, וקשה לזיתים בשעה שיניצו,
ורוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שלישי ויפה לזיתים בשעה שיניצו. ואמר
רב יוסף, ויש אומרים מר זוטרא, ויש אומרים רב נחמן בר יצחק, שהסימן לכך
הוא, שהשלחן הוא בצפון והמנורה בדרום. כל אחד מגדל את שלו, לחם חטים
על השלחן בצפון, ורוח צפונית יפה לחטים. שמן זית מדליקים במנורה שבדרום,
ורוח דרומית יפה לזיתים. ומכאן שהרוח המזרחית היא יפה והרוח המערבית היא
קשה? עונה הגמרא, הברייתא השניה שאומרת שהרוח המערבית מביאה גשמים
רבים נשנתה לבני בבל השוכנים במצולה והארץ לחה ואינה צריכה כל כך למטר.
והברייתא הראשונה נשנתה לבני ארץ ישראל שארצם גבוהה וצריכים מטר רב⁵¹¹.

יום עצרת ברור סימן יפה לכל שנינו בברייתא, אבא שאול אומר יום טוב של
השנה עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה. ורב זביד

508 שמפורט את העבים ככתוב מצפון זהב יאתה רוח צפונית מאיר את היום כזהב. רשב"ם.

509 שתולה אותם בחג הסוכות ולא סימני עצרת שבחג נידונין על המים. רשב"ם.

510 בשעה שהביאו שלישי – דאין צריכין למטר.

511 תוס' הקשו על רשב"ם שפי' שרוח מזרחית מונעת את המטר ממה שא' בפרק לא יחפור ורחב מים במוצק זו רוח מזרחית. ונראה לפרש שמביאה מים אלא שבא"י היא יפה ובבבל קשה. תוס'.

אמר שאם היום הראשון של ראש השנה הוא יום חם כל השנה היא חמה, אם הוא יום קר כל השנה קרה. והנפקא מינה היא לתפלתו של כהן גדול. שהיה מתפלל ביום הכפורים שתהיה שנה זו גשומה ושחונה, ויתפלל ביום הכפורים לפי מה שיראה בראש השנה⁵¹².

רבא אר"נ מתנת שכי"מ אמר רבא בשם רב נחמן, מתנת שכיב מרע שקונה באמירה בעלמא אינה מן התורה אלא היא תקנת חכמים, שמא תטרף דעתו עליו בחליו⁵¹³. שואלת הגמרא, הרי רב נחמן אמר שאף על גב ששמואל אמר שמלוח שמכר שטר חוב לחבירו⁵¹⁴ וחזר המוכר ומחלו ללוה, השעבוד מחול⁵¹⁵, ואפילו יורש של המלוה מוחל. שהשיעבוד לא נעקר מן המלוה שיכול למחול שעבודו. אבל שמואל מודה שאם המלוה נתנו במתנת שכיב מרע⁵¹⁶ שאינו יכול למחלו. אם נאמר שמתנת שכיב מרע קונה מדאורייתא מובן שאינו יכול למחול, אבל את מתנת שכיב מרע היא דרבנן מדוע אינו יכול למחול? מתרצת הגמרא, רב נחמן סובר אף שמתנת שכיב מרע אינה של תורה אלא מדרבנן, עשאוה כשל תורה.

512 שיתפלל שאם חמה לא תהיה חמה יותר מדאי ואם קרה לא תהיה קרה יותר מדאי. תוס'.

513 והפסוקים שלעיל הם עצה טובה שיצוה לביתו בשעת מיתתו הן על ידי קנין הן ע"י דבור. כמו דברים שאין צריכין קנין שאדם מודיע לבני ביתו מי חייב לו כלום וממונו וחפציו ביד מי והיכן מונחים. ומדרבנן קונה גזירה שמא עד שיבאו עדים לקנות תטרף דעתו של חולה קודם שיבאו ולא יוכל להקנות ונמצאת צוואתו בטלה. וקשה מה בכך אם תבטל מאחר שאינו קונה באמירה תבטל ותבטל. ובלשון אחר מפרשים ונראה בעיני שלכך תקנו שיקנו דבריו באמירה שאם אין דבריו נקנים חוששים שמא תטרף דעתו בחליו מתוך צערו שידוע שלא יקיימו בניו צוואתו. רשב"ם.

514 שכתב קני וכל שיעבודו, או כמו שפסקו בפ' המוכר את הספינה שאותיות נקנות במסירה. רשב"ם.

515 שלא מכר ראשון לשני אלא כל זכות שנבא לידו והלוקח לא עדיף מהמלוה שבא מכחו אבל המוכר יחזיר לו את מעותיו שהרי דנים דין גרמי וזה הפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חבירו שחייב. רשב"ם. ואור"י שא"צ להחזיר אלא את המעות שנתנו בו הלקוחות ולא את כל השטר. שאפי' למאן דאית ליה דינא דגרמי יש לשלם רק מה שנתנו הלקוחות. תוס'.

516 כשחלק כל נכסיו או ע"י קנין ככל מתנת שכי"מ במקצת או בלא קנין שכיון שמסרו בחייו אין לך קנין גדול מזה. רשב"ם.